

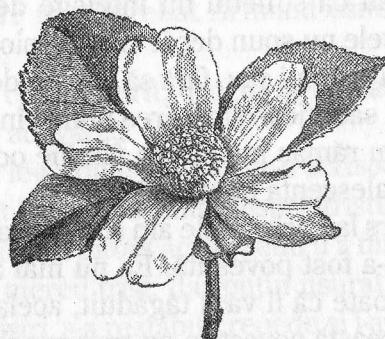
Alexandre Dumas-fil

DAMA CU CAMELII

Traducere: STEJAN PETRESCU

ANDREA

ANDREA

Cuprins

Preafăță	5
Capitolul I	9
Capitolul II	15
Capitolul III	22
Capitolul IV	29
Capitolul V	36
Capitolul VI	44
Capitolul VII	52
Capitolul VIII	63
Capitolul IX	71
Capitolul X	81
Capitolul XI	92
Capitolul XII	103
Capitolul XIII	111
Capitolul XIV	121
Capitolul XV	131
Capitolul XVI	138
Capitolul XVII	148
Capitolul XVIII	155
Capitolul XIX	163

Capitolul XX	170
Capitolul XXI	176
Capitolul XXII	184
Capitolul XXIII	192
Capitolul XXIV	201
Capitolul XXV	212
Capitolul XXVI	219
Capitolul XXVII	232

Editura

ANDREAS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUMAS, ALEXANDRE - FIUL

Dama cu camelii / Alexandre Dumas-fiu; trad. : S. Petrescu – București:

Andreas Print, 2018

ISBN 978-606-765-059-4

I. Petrescu, S. (trad.)

DIFUZOR EXCLUSIV:
AGENTIA DE DIFUZARE DE CARTE
IVO PRINT
Petru Maior 32, sector 1,
Tel./Fax: 021.222.07.67
E-mail: ivo_print@yahoo.com
Site: www.editura-andreas.ro

© Editura ANDREAS PRINT, București, 2018

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reproducă, stocată și retransmisă sub formă tipărită, electronică, mecanică, fotocopiată, audio sau sub orice altă variantă fără permisiunea scrisă a Editurii Andreas Print.

Redactare și corectură: LAURA IVONA DUMITRU

Culegere: ELENA PETCU

Tehnoredactare: GHEORGHE DUMITRU

Coperta: MARIUS BOGDAN

Coli tipar: 15; Format: Z₆ (16/54x84 cm);

Bun de tipar: 29.03.2018

Prefață

Dacă numele lui Alexandre Dumas-tatăl e celebru la noi, din cauza sutelor de volume datorate geniului său, romane ca: Cei trei muschetari, Conte de Monte-Cristo, Iosef Balzamo, și piese de teatru precum: Don Juan de Marana, Kean etc., devenind foarte populare, nu mai puțin Alexandre Dumas-fiu, a câștigat simpatia publicului nostru care-l cunoaște mai ales datorită pieselor: Denisa și Dama cu Camelii jucate pe toate scenele de la noi.

Deși a scris foarte multe romane, Alexandre Dumas-fiu, neavând imaginația strălucită și scânteietoare a tatălui său, aproape toate romanele lui sunt date uitării cu două excepții: Dama cu Camelii, una dintre primele lui scrieri, și Afacerea Clemenceau, un sugestiv roman judiciar.

Gloria lui se datorează în primul rând dramelor sale cu teze morale și sociale, între care: Amicul femeilor, O vizită de nuntă, Femeia lui Claudiu, D-l Allphons, Printesa de Bagdad, Denisa, Francillon etc. Acestea sunt operele lui capitale, având toate o tendință socială moralizatoare.

Stilul lui are o eleganță și o finețe puțin comune, energetic, biciuitor și cât se poate de spiritual când e vorba să însiereze sau să ridiculeze viciile și mai ales prejudecățile societății moderne.

Fiindcă aproape toate tezele sunt trecătoare și urmează ideile curente ale zilei și progresul, multe dintre ele au

avut ecou odinioară; însă astăzi par demodate, răsuflare, putem zice, și în orice caz contrarii ideii de dreptate. Astfel, Dumas-fiul nu numai că scuză crima pasională, dar o și susține că omorul e o datorie când soția cade în păcat. Ce furtuni n-a născut strigătul „Omoar-o“, din Femeia lui Claudiu, și mai cu seamă prefața acestei piese în care Dumas zice: „...Dacă ţi-ai legat viața cu o creatură nedemnă de tine... dacă nimic n-o poate opri să-ți prostitueze numele odată cu corpul ei, declară-te tu singur judecătorul și executorul ei... Omoar-o!“. Și în Supliciul unei femei, soțul înșelat strigă amantului: „Am consultat legea... pot să vă omor și pe ea, și pe dumneata“ iar în Diane de Lys, soțul refuză să se bată în duel cu amantul, strigându-i: „De ce să mă bat cu dumneata, când am dreptul să te omor“.

Toate acestea sunt recunoscute drept false, și Dumas-fiul înaintează un mare neadevăr, căci nicio lege nu îngăduie dreptul de a ucide.

Teza aceasta a crimei pasionale a avut influențe funeste, căci generații întregi au luat drept bune afirmațiile lui Dumas-fiul și au crezut că a omorî pe soția necredincioasă este un act legal, un act cinsit. Astăzi o asemenea teză nici nu mai e discutată, atât e de absurdă, și contravine și legilor, și moralei. Ea pare ca o ultimă manifestare a instincțelor nestăpânite de rațiune, în care egoismul bărbatului primează și contestă dreptul la libertate al femeii.

Din operele lui Dumas-fiul, Dama cu Camelii a rămas eternă, ca și în ziua apariției sale, și aceasta poate pentru că e scrisă în tinerețea lui, fiind plină de acel cuvânt propriu numai tinereții, care dă frâu liber inimii ca să vorbească și să înduioșeze.

Subiectul romanului e vesnica povestea a femeii pierdute, care nu merită hula, ci mila noastră, și despre care Victor Hugo a zis:

N'insultez jamais une femme qui tombe;
Qui sait sur quei fardeau la pauvre âme sucombe!

Sau cu alte cuvinte, dând aceeași idee într-o palidă traducere:

Să nu insultă femeia în mersu-i spre cădere;
Nu știi sub ce povară sărmanu-i suflet pier!

Despre aceste femei s-au scris nenumărate opere, între care romanul Manon Lescaut, pe care cititorii îl cunosc foarte bine. Victor Hugo, între alții, a abordat și el aceeași temă în romantica-i dramă Marion Delorme, în care eroina pare că se înalță prin iubirea ei pentru Didier, iar prin frumusețea sentimentelor sale face să-i iertăm și să uităm noroiul viciului în care se zbătuse.

Aceeași temă face obiectul romanului de față, pe care Dumas l-a prelucrat apoi și ca piesă de teatru.

Subiectul, pe cât e de simplu, pe atât e de mișcător:

Margareta Gautier, supranumita „Dama cu Camelii“ e o femeie pierdută, trăind din orgii și viciu. Ea n-a iubit încă pe nimeni și prima ei iubire e Armand Duval, un Tânăr distins și cu inimă mare. Ea, care azvărlea averi pe fereastră, se retrage într-un colț uitat de lume și acolo, cu iubitul ei, trăiește fericită și caută să-și înmormânteze trecutul.

Dar fericirea nu ține mult. Tatăl lui Armand sosește și, după o scenă grozavă, silește pe nenorocita femeie să

renunțe la iubirea ei. Margareta trimite lui Armand o scrisoare în care îi spune că pleacă după un alt iubit, iar el, disperat, blestemând-o, fugă, căutând-o uite. Ea rămâne singură cu amărăciunea ei și plânge fericirea pierdută... Ochii ei se sting, viața ei pierde ca o candelă, și când tatal lui Armand, înduiosat, îi scrie fiului său, rechemându-l, era prea târziu. Margareta moare departe de el.

Scris într-un stil concis, cu multe idei frumoase, având scene alerte, care nu fac să lâncezească acțiunea, romanul are darul de a ține mereu vie atenția cititorului și de a-l înduioșa până la lacrimi.

Succesul pe care „Dama cu Camelii“ l-a avut și-l are pretutindeni, îmi întărește convingerea că acest roman va fi primit cu cea mai mare satisfacție de către cititori. Prin această operă, vor avea ocazia să cunoască cea mai umană și mișcătoare operă a lui Dumas-fiu și una dintre cele mai caracteristice ale literaturii franceze.

Dacă mulți vor plângă, citind aceste pagini, e pentru că povestirile închipuite nu pot atinge niciodată dramatismul scenelor tratate și sfârșite în lacrimi sau moarte. Și într-adevăr, „Dama cu Camelii“ nu-i decât povestea tragică a unei întâmplări adevărate. Tot Parisul de pe la 1854 a cunoscut pe eroina prezentată aici sub numele de Margareta Gautier, al cărei portret fizic și moral pare a fi scris cu propriile lacrimi ale lui Dumas-fiu.

L. Dau

I

DUPĂ PÂREREA MEA, nu pot să creezi personaje decât dacă ai studiat mult ființa umană, după cum nu poți vorbi o limbă fără să o fi învățat serios. Neavând vîrsta când poți să inventezi, mă mulțumesc să povestesc. Îndemn deci pe cititori să fie convinși de adevărul acestei istorisiri, ale cărei personaje, în afară de eroină, trăiesc toate. De altfel, sunt încă la Paris martori ai celor mai multe dintre faptele strânse aici și care ar putea să vi le confirme, dacă afirmația mea n-ar fi de ajuns. Printr-o împrejurare particulară, numai eu am putut să le scriu, căci am fost singurul confident al ultimelor amănunte, în lipsa căror ar fi fost cu neputință să fac o istorisire interesantă și completă.

Iată cum aceste amănunte mi-au ajuns la cunoștință. În ziua de 12 martie 1847, am citit, pe strada Lafitte, un afiș mare, galben, care vestea vânzarea unor mobile și curiozități scumpe. Vânzarea se făcea în urma unei morți. Afișul nu spunea numele persoanei care murise, însă vânzarea se făcea pe strada d'Antin, 9, în ziua de 16, de la amiază până la cinci seara.

Afișul mai spunea că se putea vizita apartamentul și se puteau vedea mobilele în zilele de 13 și 14. Totdeauna am fost amator de curiozități. Așadar, m-am hotărât să nu pierd această ocazie, dacă nu pentru a cumpăra, cel puțin pentru a vedea.

A doua zi m-am dus în str. d'Antin 9. Era devreme, și totuși în apartamente erau mulți vizitatori și chiar vizitatoare care, cu toate că erau îmbrăcate în catifele acoperite cu șaluri și așteptate la scară de niște echipaje elegante, priveau totuși, cu mirare, cu admiratie chiar, luxul ce li se desfășura înaintea ochilor.

Mai târziu am înțeles admirarea și mirarea lor, căci începând și eu să examinez, am recunoscut ușor că eram în apartamentul unei femei întreținute. Dacă era însă un lucru pe care doamnele acestea din societatea înaltă – și erau multe doamne din elită – doreau să-l vadă, era desigur interiorul casei unei femei dintre acelea ale căror echipaje întunecă în fiecare zi pe ale lor, care au, ca și ele, lojile lor la operă și la teatrul italienilor și care etalează în Paris bogăția obraznică a frumuseții și a bijuteriilor lor.

Aceea la care mă găsisem murise: prin urmare, femeile cele mai virtuoase puteau să pătrundă până în camera decedatei. Moartea purificase aerul acestui cuib splendid și, de altminteri, aveau ca scuză, dacă ar fi fost nevoie, că veniseră la o vânzare, fără să știe la cine. Citiseră afișele, voiau să vadă ce vesteau ele și să aleagă mai dinainte lucrurile care le-ar fi plăcut. Nimic mai simplu; aceasta însă nu le împiedica să caute, în mijlocul acestor minuni, urmele vieții de curtezană despre care, desigur, li se povestiseră lucruri ciudate.

Din nefericire, misterul pierise o dată cu zeița, și cu toată buna lor voință, aceste doamne nu au văzut decât ceea ce era de vânzare după moarte și nimic din ceea ce se vindea când trăia locatara. Aveai ce cumpăra. Mobilierul era superb. Mobilele din lemn de trandafir și de

Boule, vase de Sèvres și de China, statuete de Saxa, catifele și dantele; nu lipsea nimic.

Mă plimbam prin apartament urmând pe nobilele curioase, care erau înaintea mea. Ele au intrat într-o cameră acoperită cu covoare persane, și voi am să intru și eu, când le-am văzut ieșind aproape îndată, surâzând, că și cum le-ar fi fost rușine. Am dorit și mai mult să intru în camera aceea. Era camera de toaletă, împodobită cu cele mai minuțioase detalii, pentru care părea că se dezvoltaseră, în cel mai înalt grad, cheltuielile nebunești ale moartei.

Pe o masă mare, lipită de zid, lată de trei picioare și lungă de șase, străluceau toate bogățiile lui Aucoc și Odîot. Era o colecție mareșă și nici unul din multimea de obiecte, atât de trebuincioase unei femei ca aceea la care mă găseam, nu era de-un alt metal decât de aur și argint. Eu, care nu mă însășimânt la vederea camerei de toaletă a unei femei întreținute, mă distram examinând ustensilele artistic cizelate și am observat că toate purtau inițiale și coroane deosebite. Priveam pe rând lucrurile acelea și fiecare îmi arăta o prostituare a sărmanei fete, și-mi ziceam că Dumnezeu fusese îndurător, neîngăduindu-i să ajungă la pedeapsa obișnuită, lăsând-o să moară în lux și în bogăție, înainte de bătrânețea care este prima moarte a curtezanelor.

Într-adevăr, ce este mai trist de văzut decât bătrânețea viciului, mai ales la femei? Nu are nici o demnitate și nu inspiră nici un interes. Eterna mustare, nu de drumul rău pe care l-au urmat, ci de socotelile rău făcute și de banii rău întrebuințați, e cel mai trist lucru la care te poți gândi. Am cunoscut o femeie galantă, care îmbătrânise și căreia nu-i rămasese din trecutul său nimic altceva

decât o fată tot atât de frumoasă precum, după spusele contemporanilor, fusese și mama ei. Această copilă numită Luiza, a cărei mamă nu-i zisese niciodată: „Ești fata mea“, decât pentru a-i porunci să-i hrânească bătrânețea, după cum dânsa îi hrânise copilăria, supunându-se mamei sale, se dădu fără voință, fără pasiune, fără plăcere, ca și cum ar fi fost o meserie, dacă cineva s-ar fi gândit să o învețe.

Vederea continuă a desfrâului, un desfrâu precoce, alimentat prin starea bolnăvicioasă a bietei copile, stinsese în ea noțiunea binelui și a răului, pe care Dumnezeu i-o dăduse poate, dar pe care mama n-avusese grija să i-o dezvolte. Voi tine minte totdeauna pe fata aceasta, care trecea pe bulevard, aproape în toate zilele la aceeași oră. Mama ei o însoțea fără încetare, tot aşa de neobosită ca și o adevărată mamă care și-ar fi însoțit cu drag copila. Eram foarte Tânăr atunci și gata să primesc morala ușoară a secolului meu. Îmi amintesc totuși că vederea acestei supravegheri scandalioase, îmi inspirase dispreț și dezgust. Mai adăugați că niciodată un chip de fecioară n-a avut asemenea înfățișare de nevinovăție, asemenea expresie de suferință. S-ar fi putut zice că era o figură a resemnării.

Într-o zi față i se lumină. În mijlocul desfrâului pe care mamă l-ordona se asemuia păcătoasei căreia Dumnezeu îi îngăduie o fericire. Si pentru ce Dumnezeu, care o făcuse fără putere, ar fi lăsat-o fără mângâiere sub greutatea dureroasă a vieții sale? Într-o zi deci, s-a simțit însărcinată, și ceea ce era mai virtuos în ea tresărea de bucurie. Sufletul are niște refugii curioase. Luiza i-a spus mamei sale această nouitate care o înveselea aşa de mult. E rușinos de spus, deși nu spunem imoralități din

plăcere, ci povestim un fapt adevărat, pe care poate că am fi făcut mai bine să-l trecem sub tacere, dacă nu am fi crezut că trebuie, din timp în timp, să descoperim suferințele acestor ființe, pe care le condamnăm fără să le ascultăm, pe care le disprețuim fără să le judecăm. E rușinos zic, dar mama i-a răspuns fetei că nu avea prea mult pentru doi, și nu vor avea destul pentru trei. Copiii sunt nefolositori, iar o sarcină este un timp pierdut.

A doua zi, o moașă, pe care o consideram ca prietenă a mamei, a venit să o vadă pe Luiza, care stătea de câteva zile în pat și când s-a ridicat era mai galbenă și mai slabă decât înainte. După trei luni, cuiva i s-a făcut milă de ea și a întreprins vindecarea ei morală și fizică; ultima lovitură fusese însă prea violentă și Luiza a murit în urma avortului care-i fusese provocat.

Mama sa încă trăiește. Cum? Dumnezeu știe.

Această istorioară îmi revenise în minte în timp ce contemplam argintaria și, după cât se pare, am pierdut mult timp în aceste reflectări, căci în apartament nu mai era nimeni în afară de mine și un gardian care, de la ușă, mă observa cu băgare de seamă să nu fur ceva.

M-am apropiat de acest om de treabă, căruia îi inspiram o neliniște aşa de gravă.

– Domnule, ați putea să-mi spuneți numele persoanei care a locuit aici?

– Domnișoara Margareta Gautier.

O cunoșteam din vedere și după nume.

– Cum, Margareta Gautier a murit?

– Da, domnule.

– și de când?

– Cred că sunt trei săptămâni.

– De ce s-a permis vizitarea apartamentului?

— Creditorii s-au gândit că acest lucru va face vânzarea mai ușoară. Persoanele pot vedea mai dinainte efectul stofelor și al mobilelor și astfel vor înțelege că sunt îndemnate să le cumpere.

— Prin urmare a lăsat datorii?

— Oh! domnule, foarte multe.

— Însă, fără îndoială, vânzarea le va acoperi.

— Și va mai rămâne.

— Cine va încasa diferența?

— Familia.

— Are familie?

— Așa se pare.

— Vă mulțumesc, domnule.

Gardianul, asigurat de intențiile mele, a salutat și a ieșit.

Sărmana fată! îmi ziceam, întorcându-mă acasă, trebuie să fi murit foarte tristă, căci, în lumea ei, nu ai prieteni decât dacă ești sănătoasă. Și fără voia mea, compătimeam soarta Margaretei Gautier. Multor oameni li se va părea ridicol acest lucru, însă eu am o indulgență nemărginită pentru curtezane și nici nu mă ostenesc să discut cauzele acestei indulgențe.

Intr-o zi, ducându-mă la prefectură să scot un pașaport, am văzut, pe o stradă ce ducea acolo, o fată pe care-o împingeau doi jandarmi. Nu ștui ce făcuse — tot ce pot spune e că plâng ea și îmbrățișă un copil de câteva luni de care trebuia să se despartă. Din ziua aceea n-am mai îndrăznit să disprețuiesc o femeie de la prima vedere.

II

VÂNZAREA SE FĂCEA în ziua de șaisprezece. Un interval de-o zi fusese lăsat între vizite și vânzare, ca să dea timp tapițerilor să scoată covoarele, perdelele etc.

Pe atunci mă întorsesem din călătorie. Era destul de natural să nu fi aflat de moartea Margaretei, printre veștile cele mari pe care prietenii le spun totdeauna celui care se întoarce în capitala nouăților. Margareta era frumoasă, dar pe cât de mare zgromot face viața acestor femei, pe atât de puțin face moartea lor. Sunt ca niște stele care apun cum au răsărit, fără strălucire. Moartea lor, când ele mor tinere, e aflată în același timp, de toți amanții lor, căci la Paris aproape toți amanții unei fete cunoscute trăiesc în intimitate. Câteva amintiri se schimbă și apoi viața și a unora, și a altora urmează fără ca acest incident să le provoace vreo singură lacrimă.

Astăzi, pentru cine are douăzeci și cinci de ani, lacrimile devin un lucru atât de rar, încât nu poate să le verse pentru cea dintâi venită. Cel mult dacă părinții, care merită să fie plâni, sunt plâni pentru cele ce au făcut. Cât despre mine, deși cifra mea nu se găsea pe niciuna din ustensile Margaretei, totuși indulgența aceea instinctivă, mila aceea naturală pe care am mărturisit-o adineauri, mă faceau să mă gândesc la moartea ei, mai mult decât poate merita să mă gândesc.

Îmi amintesc că foarte adesea o întâlnisem pe Margareta pe Champs Elysées, unde venea în toate zilele,

– În întregime.

– Ce-ați crezut despre cele două rânduri pe care le-am scris?

– Am înțeles numai decât că în ochii dumneavoastră... sărmâna copilă căreia i-ați dat carteia ieșea din categoria ordinară, căci nu voiam să văd în aceste rânduri un compliment banal.

– Și aveați dreptate, domnule. Era un înger. Iată, citiți această scrisoare.

Am deschis-o și i-am văzut conținutul:

„Scumpul meu Armand, am primit scrisoarea ta și îi mulțumesc lui Dumnezeu că ai rămas bine. Da, dragul meu, sunt bolnavă, sufăr de o boală care nu iartă; dar interesul ce-mi porță încă îmi micșorează suferințele. Fără îndoială, nu voi mai trăi ca să am fericirea să strâng mâna care a scris scrisoarea pe care am primit-o și ale cărei cuvinte s-ar mai fi putut să mă vindece. Nu te voi mai vedea, căci sunt gata să mor și sute de leghe te despart de mine. Sârmâne prieten! Margareta ta de altădată s-a schimbat atât de mult, încât poate că e mai bine să nu o vezi cum este. Mă întrebă dacă te iert? Oh! din toată inima, dragă, căci răul pe care ai vrut să mi-l faci nu e decât o probă a iubirii pe care o simțeai pentru mine. A trecut o lună de când sunt întuită la pat și țin atât de mult la stima ta, încât în fiecare zi scriu jurnalul vieții mele, din momentul în care ne-am despărțit până în momentul când nu voi mai avea putere să-ți scriu.

Dacă îmi portă un interes real, du-te la întoarcerea ta la Iulia Duprat. Ea îți va da acest jurnal. Acolo vei găsi cauza și scuza celor ce s-au petrecut între noi. Iulia e foarte bună cu mine și adesea vorbim de tine. Era la

mine când a sosit scrisoarea ta și am plâns împreună cițind-o.

În cazul în care nu mi-ai fi scris deloc, o însărcinase să-ți dea, la întoarcerea ta în Franță, jurnalul meu. Să nu-mi fi recunoscător pentru acest lucru. Întoarcerea aceasta zilnică spre singurele momente fericite ale vieții mele îmi face un bine foarte mare și dacă vei găsi, citind aceste pagini, scuza trecutului, eu găsesc în ele o mare ușurare.

Aș vrea să-ți las ceva care să-ți amintească de mine, dar toate îmi sunt sechestrare și nimic nu-mi mai aparține. Înțelegi, dragul meu? Am să mor și din camera mea de culcare aud cum se plimbă prin salon gardianul pe care creditorii mei l-au pus să supravegheze ca să nu dispară vreun lucru și să nu-mi rămână nimic dacă n-aș muri. Sper că îmi vor aștepta sfârșitul și apoi vor vinde.

Oh! Oamenii sunt nemiloși! Dumnezeu e drept și neîndupăcat.

Ei bine, dragul meu, să vîi la vânzare și să cumperi ceva, căci dacă puneam deoparte pentru tine cel mai mic obiect și se afla, te-ar fi învinovătit că ai luat niște lucruri sechestrare.

Tristă e viața pe care o părăsesc.

Cât de bun ar fi Dumnezeu dacă mi-ar îngădui să te mai văd înainte de moarte! După toate probabilitățile, adio, dragul meu. Iartă-mă dacă nu îți-am scris mai mult, dar aceia care spun că mă vor face bine, mă slabesc luându-mi sânge și mâna refuză să scrie mai mult.

Margareta Gautier.

Într-adevăr, ultimele cuvinte abia se puteau citi. I-am înapoiat scrisoarea lui Armand, care o recitise, fără

– În întregime.

– Ce-ați crezut despre cele două rânduri pe care le-am scris?

– Am înțeles numai decât că în ochii dumneavoastră... sărmâna copilă căreia i-ați dat carteia ieșea din categoria ordinară, căci nu voiam să văd în aceste rânduri un compliment banal.

– Și aveați dreptate, domnule. Era un înger. Iată, citiți această scrisoare.

Am deschis-o și i-am văzut conținutul:

„Scumpul meu Armand, am primit scrisoarea ta și îi mulțumesc lui Dumnezeu că ai rămas bine. Da, dragul meu, sunt bolnavă, sufăr de o boală care nu iartă; dar interesul ce-mi porță încă îmi micșorează suferințele. Fără îndoială, nu voi mai trăi ca să am fericirea să strâng mâna care a scris scrisoarea pe care am primit-o și ale cărei cuvinte s-ar mai fi putut să mă vindece. Nu te voi mai vedea, căci sunt gata să mor și sute de leghe te despart de mine. Sârmâne prieten! Margareta ta de altădată s-a schimbat atât de mult, încât poate că e mai bine să nu o vezi cum este. Mă întrebă dacă te iert? Oh! din toată inima, dragă, căci răul pe care ai vrut să mi-l faci nu e decât o probă a iubirii pe care o simțeai pentru mine. A trecut o lună de când sunt întuită la pat și în atât de mult la stima ta, încât în fiecare zi scriu jurnalul vieții mele, din momentul în care ne-am despărțit până în momentul când nu voi mai avea putere să-ți scriu.

Dacă îmi portă un interes real, du-te la întoarcerea ta la Iulia Duprat. Ea îți va da acest jurnal. Acolo vei găsi cauza și scuza celor ce s-au petrecut între noi. Iulia e foarte bună cu mine și adesea vorbim de tine. Era la

mine când a sosit scrisoarea ta și am plâns împreună cițind-o.

În cazul în care nu mi-ai fi scris deloc, o însărcinase să-ți dea, la întoarcerea ta în Franță, jurnalul meu. Să nu-mi fii recunoscător pentru acest lucru. Întoarcerea aceasta zilnică spre singurele momente fericite ale vieții mele îmi face un bine foarte mare și dacă vei găsi, citind aceste pagini, scuza trecutului, eu găsesc în ele o mare ușurare.

Aș vrea să-ți las ceva care să-ți amintească de mine, dar toate îmi sunt sechestrare și nimic nu-mi mai aparține. Înțelegi, dragul meu? Am să mor și din camera mea de culcare aud cum se plimbă prin salon gardianul pe care creditorii mei l-au pus să supravegheze ca să nu dispară vreun lucru și să nu-mi rămână nimic dacă n-ăs muri. Sper că îmi vor aștepta sfârșitul și apoi vor vinde.

Oh! Oamenii sunt nemiloși! Dumnezeu e drept și neînduplecăt.

Ei bine, dragul meu, să vîi la vânzare și să cumperi ceva, căci dacă puneam deoparte pentru tine cel mai mic obiect și se afla, te-ar fi învinovătit că ai luat niște lucruri sechestrare.

Tristă e viața pe care o părăsesc.

Cât de bun ar fi Dumnezeu dacă mi-ar îngădui să te mai văd înainte de moarte! După toate probabilitățile, adio, dragul meu. Iartă-mă dacă nu îți-am scris mai mult, dar aceia care spun că mă vor face bine, mă slabesc luându-mi sânge și mâna refuză să scrie mai mult.

Margareta Gautier.

Într-adevăr, ultimele cuvinte abia se puteau citi. I-am înapoiat scrisoarea lui Armand, care o recitise, fără